
Comportament electoral

Ciutadans, eleccions i política

PID_00246248

Eva Anduiza Perea
Agustí Bosch

Material docent de la UOC

Eva Anduiza Perea

Doctora en Ciències Polítiques i Socials, especialitzada en Comportament Polític i Electoral. Professora titular de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Agustí Bosch

Doctor en Ciències Polítiques, especialitzat en Estudis Electorals. Professor titular de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La revisió d'aquest material docent ha estat coordinada pel professor: Joan Balcells (2017)

Tercera edició: setembre 2017
© Eva Anduiza Perea, Agustí Bosch
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2017
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL
Dipòsit legal: B-21.000-2017

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

L'any 2017 s'ha dut a terme una actualització de les taules i gràfics d'aquests materials didàctics a càrrec de Beatriz Elias Valverde. Llevat de comptades excepcions, s'ha mantingut en tot moment el contingut del text de la versió original.

Introducció

Amb el terme *comportament electoral* es fa referència a un àmbit molt ampli de la ciència política que es podria resumir en dues preguntes aparentment simples: "què fan els protagonistes de la política (individus, polítics, elits, partits, etc.)?" i "per què es comporten com ho fan?".

Si les preguntes són efectivament simples en la seva formulació, respondre-les és, en canvi, una tasca molt ambiciosa i complexa. En aquest material proposem alguns conceptes i eines útils per a l'anàlisi del comportament polític. Tanmateix, no seria possible afrontar en sis mòduls un estudi exhaustiu que descrigués i expliqués el comportament de partits, elits, polítics i electors. Per això, en el material ens centrarem en l'anàlisi dels ciutadans com a actors polítics fonamentals en un sistema polític democràtic i deixarem de banda l'estudi de les elits, els polítics o els partits, llevat d'allò que afecta el comportament dels ciutadans.

L'anàlisi del comportament electoral i polític dels ciutadans s'ha desenvolupat moltíssim en les últimes dècades. Tanmateix, aquest desenvolupament ha corregut paral·lel a un procés de transformació segons el qual aquest comportament és cada vegada més individualitzat i complex. Cada vegada hi ha més dades i més investigacions fetes, però alhora el comportament es diversifica de manera més gran i cada vegada resulta més difícil oferir explicacions concises i senzilles. Es fa necessari recórrer a més factors i elements a l'hora d'analitzar el comportament polític.

Per això, fins i tot si ens circumscribim a l'àmbit dels ciutadans és necessari reduir encara més l'àmbit d'interès per a aquesta assignatura. És per això que parlarem essencialment d'una forma especialment important del comportament polític: el **comportament electoral**.

El material s'organitza en sis mòduls i cadascun té el valor d'un crèdit.

El primer mòdul presenta una perspectiva general introductòria del **comportament polític**. S'hi afronten les principals preguntes relatives al comportament i a la participació política: "Què és exactament la participació política? És desitjable més participació política? De quina manera es participa? Qui participa i qui s'inhibeix? Per què ho fan? Quina importància tenen en la participació factors com els recursos socioeconòmics, les actituds, o el context polític i institucional? Quines conseqüències té la participació per al sistema polític, les polítiques i els individus?".

El segon mòdul se centra ja en el **comportament electoral** com un tipus especial del comportament polític. S'hi analitza el rol de les eleccions en els sistemes polítics democràtics, la seva evolució històrica i les funcions que governs i legitimitat exerceixen en la provisió de representació. Dins aquest mòdul es presenten també alguns aspectes metodològics que han de ser tinguts en compte en l'anàlisi del comportament electoral: "s'analitzen electors o eleccions? On podem aconseguir dades sobre comportament electoral? S'utilitzen enquestes o resultats electorals? Quins avantatges i inconvenients aporta cadascun d'aquests dos tipus de dades?". La tercera part d'aquest mòdul proporciona algunes eines per a dur a terme anàlisis descriptives dels resultats electorals: la distribució del vot, la seva concentració i fragmentació, els canvis que es registren entre eleccions i la competició electoral.

El tercer mòdul se centra en la **participació electoral**. En primer lloc, ofereix una visió general de l'evolució de la participació electoral a Catalunya, Espanya i en l'Europa occidental, i distingeix les diferències que es registren entre àmbits territorials i tipus d'elecció. En segon lloc, s'exposa els factors que poden explicar aquestes diferències seguint un esquema semblant al del primer mòdul: Quin efecte tenen els recursos, les actituds i el context polític sobre la participació electoral? Es distingeixen en alguna cosa votants i abstencionistes? Finalment, s'estudien les conseqüències de la participació electoral i s'analitzen les causes que hi pot haver darrere l'increment de l'abstenció en l'última dècada.

Els tres mòduls següents se centren en l'**explicació del vot**; és a dir, intenten donar compte de les raons per les quals els votants elegeixen un partit i no un altre. Aquestes explicacions poden fer referència a tres tipus de factors: la posició social, els valors i actituds i el context electoral, que es tracten en cadascun dels mòduls restants.

El quart mòdul se centra en el primer tipus de factors, relatius a la **posició social**. Per a aquesta aproximació és fonamental el concepte de **clivella política**, línia de fractura social amb repercussions polítiques. S'hi estudien les clivelles tradicionals més importants (classe social, denominació religiosa, origen nacional) i la seva relació amb el vot, i també l'aparició de noves clivelles en les democràcies avançades.

El cinquè mòdul analitza l'efecte dels **valors polítics** sobre el vot. Encara que valors i actituds no siguin estrictament parlant un comportament polític, el seu estudi ha estat molt freqüent dins d'aquest àmbit de la ciència política. El mòdul presenta el rol dels valors com a instruments per a processar informació i el seu origen, i se centra en l'anàlisi de l'efecte sobre el vot de tres dels més importants: la identificació amb un partit, la ideologia esquerra-dreta i el nacionalisme. Finalment, el mòdul presenta també algunes revisions importants dels models explicatius del vot que es basen en la ideologia.

El sisè mòdul se centra, finalment, en l'anàlisi del **context electoral** i l'orientació del vot. Aquest context electoral està configurat per elements com els partits, les campanyes i els mitjans de comunicació, els temes de debat públic, la conjuntura econòmica, els candidats i el sistema electoral. Tots ells poden influir, més o menys, sobre l'orientació del vot dels ciutadans.

Objectius

Amb l'estudi d'aquesta assignatura, l'estudiant assolirà els objectius següents:

- 1.** Dominar l'aparell conceptual necessari per a l'estudi del comportament polític i especialment l'electoral.
- 2.** Aprendre quines són les principals característiques del comportament electoral dels ciutadans i analitzar-les en perspectiva comparada i segons la seva evolució en el temps.
- 3.** Assolir una comprensió clara de les explicacions del comportament electoral que es refereixen a un ampli ventall de descobertes empíriques i models d'explicació.
- 4.** Reflexionar sobre el paper dels ciutadans en el funcionament dels sistemes democràtics actuals.
- 5.** Conèixer els principals enfocaments o corrents que han estudiat el comportament polític i electoral dins la ciència política.
- 6.** Conèixer alguns aspectes metodològics imprescindibles per a l'anàlisi del comportament electoral.

Continguts

Mòdul didàctic 1

El comportament polític. Democràcia i participació política

Eva Anduiza Perea

1. Comportament polític, democràcia i participació
2. Què és i què no és participació política?
3. Dos enfocaments en l'estudi del comportament polític
4. Factors explicatius de la participació política
5. Les conseqüències de la participació

Mòdul didàctic 2

Eleccions i comportament electoral. El rol de les eleccions i l'anàlisi dels resultats electorals

Eva Anduiza Perea

1. El paper de les eleccions en els sistemes polítics democràtics
2. Aspectes metodològics en l'anàlisi del comportament electoral
3. L'anàlisi dels resultats electorals

Mòdul didàctic 3

La participació electoral. Votants i abstencionistes en les democràcies occidentals

Eva Anduiza Perea

1. La participació electoral a Espanya i a l'Europa occidental
2. La importància real del nivell de participació electoral
3. Les explicacions de la participació electoral
4. Les conseqüències de la participació electoral
5. El descens de la participació i les estratègies mobilitzadores

Mòdul didàctic 4

Posició social i vot

Agustí Bosch

1. Clivelles i alineaments electorals
2. Classe social i vot
3. Denominació religiosa i vot
4. Origen i vot
5. Altres clivelles
6. Construcció de noves clivelles
7. Valoració de les clivelles com a explicació del vot

Mòdul didàctic 5

Valors polítics i vot

Agustí Bosch

1. Els valors polítics com a processadors d'informació
2. L'origen dels valors polítics

3. Identificació amb un partit i vot
4. Ideologia esquerra/dreta i vot
5. Nacionalisme i vot
6. Les revisions del model ideològic del vot

Mòdul didàctic 6

Context electoral i vot

Agustí Bosch

1. Els moviments dels partits: el model de competència espacial avançat
2. Les campanyes electorals i els mitjans de comunicació
3. Els temes de debat polític: el vot temàtic
4. La conjuntura econòmica: les funcions de popularitat
5. Els candidats
6. El sistema electoral

Bibliografia

Malgrat que l'àmbit del comportament electoral és un dels més desenvolupats dins la ciència política, són escassos els manuals o textos sistemàtics que l'aborden des d'una perspectiva didàctica. La majoria de les referències bibliogràfiques són en anglès.

Anduiza, E. (1999). *¿Individuos o sistemas? Las razones de la abstención en Europa occidental*. Madrid: CIS.

Campbell, A.; Converse, P. E.; Stokes, D. E.; Miller, W. E. (1960). *The American voter*. Chicago: University of Chicago Press.

Dalton, R. (2002). *Citizen politics*. Nova York: Chatam House.

Harrop, M.; Miller, W. (1987). *Elections and voters. A comparative introduction*. Nova York: New Amsterdam Books.

LeDuc, L.; Niemi, R. G.; Norris, P. (ed.) (2002). *Comparing democracies 2*. Cambridge: Cambridge University Press.

Parry, G.; Moyser, G.; Day, N. (1992). *Political participation and democracy in Britain*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rose, R. (2000). *International encyclopedia of elections*. Londres: Macmillan.

Rosenstone, S. J.; Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, participation and democracy in America*. Nova York: Macmillan Publishing Company.

Verba, S.; Schlozman, K. L.; Brady, H.; Nie, N. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Cambridge: Harvard University Press.

